

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1626

Quid spectandum in ijs, qui mouent affectus. Capvt IV.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68724](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68724)

pronioreſ ſunt, quibus plurimum caloris eſt, & ſanguinis, ſpiritusque ipſi ſubtilius elaborati intra cordis receptaculum emicant. Itaque, & in adoleſcentibus morus vigent acriores, qui in ſenibus, remittente ſe paulatim calore, ſi- dunt vt plurimum, & languſcunt.

Affectum demoniaci.

Ad hæc inſtrumenta naturalia, plerumque externa cauſæ accidunt, vt Dæmones, qui corporis humoribus implexi, mirum quantos fluctus in humanis corporibus excitant, mentemque vitijſ mancipatam, p̄nitus labefa- ctant. Vnde Chaldaicam illam ſententiam, quæ ex Zoroaſtis diſciplina manauit, Σὸν ἀγρίων ἔθρες χθονὸς οὐκ ἔθουσι, explicãſ Pfe- lus, & poſt eum Auguſtinus Eugubinus, Vas, inquit, eſt compoſita vitæ noſtræ conſtitutio. Ferræ terreſtres; qui circum terras vagantur Dæmones. Igitur noſtram vitam, ſcatentem malis affectibus, cæ fera inhabitant; Siquidẽ hæc genera cum ipſis affectibus coaleſcunt, fiuntque eadem quaſi ſubſtantia: Quocirca cū & ipſi affectiõnum ſint pleni, ad corporeas, & incorporeas affectiõnes adiunguntur, & con- nectuntur, ſimile ſimili attrahentes, cum ha- beant vim mouendarum perturbatiõnum. Hanc animam impotentiffimis affectibus, quos Dæmones excitare ſolent, mancipatam, admirabilis Iſaiãſ ſub hac pictura, adumbrare viſus eſt.

Iſai. 13. 21.

[Sed requieſcunt ibi beſtiæ, & replebun- tur domus eorum draconibus; Et habitabunt ibi Struthiones, & piloſi ſaltabunt ibi, & re- ſpondebunt ibi ylulæ in ædibus eius, & Syre- nes in delubris voluptatis, vbi per piloſos, Dæmones, vt explicat verſo 70. interpretum, vel etiam ſatyros, vt alij volunt, ſatis aperte inuuit.

Nec diſſimilia, de permoſionibus Dæmo- num ope excitatis, ſentit Mercurius Trifine- giſtus.

Mercur. Trifmeg.

Μηδενὸς μέρους τῆ κόσμου κενὸν ἐντὸ θεῖ. μον, ὅτις ὑπεξελθῶν, ἔλατρε τῆς ἰδίας εὐεργείας τὸ σπέρμα, καὶ ἐκύνθησεν ὁ νῦν τὸ σπαρὲν, μοιχείας, φόνους παρτοπίας, ἱερο- συλίας, ἀσεβείας, ἀγχοῦας, κατὰ κρημνῶν καταφοράς, καὶ ἄλλὰ πάντα ὅσα δομῶνται ἔργα.

Cum nulla mundi pars vacua ſit Dæmone. Qui ſubiens tacitè mentem, propriæ opera- tionis inſeruit ſemen, & peperit ipſa mens, quod fatum fuerit, videlicet adulteria, cæ-

des, parentum verberationes, ſacrilegia, im- pietates, ſtrangulationes, per præcipitia im- pulſiones, & alia omnia, quæ ſunt Dæmonũ opera. De his portentofis affectibus, non eſt nobis futurus ſermo, ſed de ijs, qui humani- tus concitari, commouerique ſolent.

Quid ſpectandum in ijs, qui mouent af- fectus.

CAPVT IV.

PRIMUM ſtatuendum eſt, non eſſe cuiuſ- uis hominis affectus illos, præcipuè vehē- mentes, & intenſos excitare, vel remittere; quippe donum Dei eſt: cuius, vt in ſenſus, & mentes ſummum eſt imperium, ita pro ſua voluntate mortalibus impertit. Auida eſt ſui iuris, & regni, quælibet natura, neque alium in ſuo dominantem facile patitur. Itaque in ijs permoſionum incitantentiſ, longè diſpar eſt Dei, & hominum ratio.

Cur ratio in excitatiõnis motibus aſſeruitur.

Deus enim, (quod à Theodoreto præclare dictum eſt) vt ſine veſtibus, & ferramentis, hanc præclarã vniuerſi conſtructionem ſapienter eſt machinatus: Contra homines, ſi quid moliantur, tot, & tam diuerſis egent in- ſtrumentis, vt in eo ipſo, in quo comparatio nauis, & potentes videri volunt, ſuam fateci cogantur imbecillitate. Pari omnino ratio- ne in mouendis affectibus oratores, niſi diui- na ope ſuffulti fuerint, fruſtra verborum ſtrepitu, quaſi malleorum aures confundunt, animam porrò minimè attingunt. Deus verò, ſine turba, ſine murmure, ſine voce ſubtiliter penetrat, & intimis ſenſibus illabitur.

Dei ope iſi excitatiõnis affectum.

Hæc fuit Chriſti Domini efficax permo- uendorum hominum ratio, qui cum vñctiõ- ne ſpiritus intimas perfunderet mentes, & copioſa cœleſtis parentis luce colluſtraret, plus tacendo, (vel ſi loqui oportebat) plus vna effiebat vocula, quam ſexcenta verborum, & quiſquiliarum humanarum volumina.

His nixi præſidijs Apoſtoli, & quotquot ſacri oratores, & doctores extiterunt, eas per- moſiones animis intulerunt, quas, nulla vn- quam lenocinantis facundiæ ratio expreſ- ſiſſet. Sit igitur hæc prima lex, ad bonos mo- tus in hominum peçtoribus excitandos, opus eſſe Dei mouentiſ ſpiritu, & quò plus cum Deo commercij habuerint oratores, eò in ex- citan-

citandis affectibus fore vehementiores. Sed vt
 praesidia quoque humana exequamur, statu-
 unt Rhetores, primam, & omnium potentis-
 simam in humanis rebus, motus excitandi ra-
 tionem, in similitudine affectuum esse posi-
 tam. Quos enim impressos habent motus ora-
 tores, eos facilius in auditorum pectus trans-
 fundunt. Ardere te oportet, si vis incendere,
 tristari cum moestis, cum laetis gaudere, cum
 iratis exandescere. Nihil aequè flexibiles tra-
 hit animos, ac tota ratio similitudinis. Fe-
 runt ab ipsi primordijs, vt corporibus, sic cer-
 tis animis indita quaedam simulachra, & ve-
 stigia similitudinis, quo fit, vt illi in primis
 etiã congressibus, cum sese antea nunquã ag-
 nouerint, statim ad beneuolentia coniunctio-
 nem, ipsa quæ in eis est similitudine prole-
 stati, velocius emicent, tenaciusque sibi mu-
 tuo inhæreant, quod de Theagene, & Charic-
 læa narrat Heliodorus lib. 3. Aethiopicor;
 qui vbi primum in mutuum conspectum ve-
 nerunt, statim animæ, quæ se ipsdem ferè à
 Deo notis, & characteribus impressas agnoue-
 runt, totæ in vultum varijs motibus persusû
 profilerunt *ομοῦ τε γὰρ ἀλλήλους ἐπέβη, ὡς
 περ τὸ ψυχῆς ἐκ πρώτης ἐπιπέρας τὸ ὁμοίον
 ἐπιγίγσσης, ἕως πρὸς τὸ κατ' ἀξίαν δικεῖον
 προδραμίσσης*. inquit ille.

Hæc est animorum *συνομοσία*, & cognatio,
 ad excitandos quoslibet motus efficacis-
 sima, & vbi similes occurrunt animæ, haud
 difficile mutuis colloquijs, quasi beneuolentia
 vehiculis, statim, & ipsæ affectus in alios
 deriuant, & ab alijs deriuatos suscipiunt, at-
 que instar sulphuratorum quamprimum in-
 ardescunt.

Tales fuerunt Castoris, & Pollucis, Achil-
 lis, & Patrocli, Orestis, & Pyladis, cæterorû
 que, qui inter amicorum paria recensentur a-
 nimæ, quæ tanto affinitatis nodo erant ag-
 glutinata, vt in ludicris, & serijs pari volun-
 tate concinerent: eadem vellent, vel nollent,
 quasi mens vna (vt à Minutio felice dicitur)
 in duobus esset diuisa. Adulatores quoque qui
 hanc similitudinem non habent, vt eos, qui
 hanc insidiantur facilius decipiant, eisdem
 prorsus sibi motus affingunt.

Rides, maiora cachinnis

*Concusitur silet, si lacrymas conspexit ami-
 ci,
 Nec dolet. Igniculum bruma si tempore pos-
 sit.*

*Acci, si Endromidem: si dixeris astuo: sudat.
 Et hæc quidem prima ratio ducta est à na-
 tura.*

Secunda est; motus efficax ratio, sapientia,
 vel sapientia exstimatione, siquidem ea miti-
 tur animi. Tantum est, & tam augustum sa-
 pientia nomen, de qua non immeritò canit
 Synesij lyra.

*Σοφία δὲ μοι παρέη
 Ἀγαθὰ μὲν νεότερα,
 Ἀγαθὰ δ' ἡγέρας ἔλαττον,
 Ἀγαθὰ δ' ἀναορα. πλὴν
 Σοφία, γελῶσα πικρῶς
 Ἀβατον βίβ μερίμνας.*

*Synes. in
 hymnis*

III. Virtus, maximè verò sanctitas, & ius-
 titia, vel etiam sanctitatis, & iustitiæ opinio.
 Nihil enim maculosa, vel vita, vel fama, cū
 hominibus commodè geri potest: Ipsi, qui
 toti sunt in flagitijs, vel sceleribus volutati,
 improbitatis nomen auersantur. Contrà, om-
 nes lubenter se, ac sua promittunt ijs, quos in-
 nocentia, & sanctimonie gloria florere pu-
 tant. Nec immeritò Andocides orator, suadet
 ei, qui alios promouere velit, vt primum vitã
 suam rectè instituat, quod amissa probitatis
 exstimatione, omnes persuasionis nerui suc-
 cidantur. Quæ causa impulsit Lacedæmonio-
 rum grauem confessum, vt ab improbo ho-
 mine probã sententiã fortè prolatam, eandẽ
 à frugivito dici iuberet, quo plus haberet ro-
 boris.

*Tertia vir-
 tus & san-
 ctitas.*

IV. Conditiõ, & auctoritas dicentis ve-
 hemens quoque animorum est incitamentum.
 Vt amento iacula, sic robustius auctoritate
 dicta vibrantur. Byssina verba sordescunt in
 dipthera; in bysso, & purpura, vilia quæque
 collucet. Magni omnino reseruitur qui lo-
 quitur Thestires, an Agamemnon. scipio, an
 Sextus Clodius, aut Bambalio. Vnum enim
 verbum viri auctoritate grauis, efficit, quod
 longissima obsecuri hominis orationes præ-
 stare non poterunt. M. Scaurus, verbosa ora-
 tione à Vario Sucronensi accusatus, quod ac-
 cepta à Mithridate pecunia Rempublicam
 prodidisset, vno verbo respondit. In quam
 est (Quiritès) quum inter nec rationem vitæ
 reddere. Sed tamen audebo vos inter-
 rogare. Varius Sucronensis ait, M. Aemilium
 Scaurum mercede corruptum populum
 prodidisse. A. Aemilius Scaurus huic culpa

*Quarta au-
 thoritas.*

*Plin. de vi-
 ris illustri-
 bus.*

*Rationes
 humana.
 Prima si-
 militudo
 affectuum,
 & animo-
 rum. Vide
 Cic. 2. de
 orat.
 sect. 19.
 Vt etiam
 de similitu-
 dine animo-
 rum opinio.*

*Heliod. l. 3.
 Aethi.*

*Anima sul-
 phurata, vt
 vocantur à
 Platino.*

*Minutius
 in Octauis.*

Luminalis.

se affinem esse negat: vtri creditis? Nominato tantum auctore, & reo, permotus rei indignitate populus, accusationem repulit: Tantum, vel muta eloquentia, cum auctoritate coniuncta, semper habuit ponderis.

Quinta a- las.

V. Huic auctoritati plurimum fauet ætatis maturitas, cui honor, & imperium naturæ ipsius calculo videtur attributum. Satis fuit Augusto ad tumultum inter nobilissimos iuvenes excitatum, protinus compescendum, dixisse. *Audite iuvenes senem, quem iuuenem senes audierunt.*

Plusarchi in apoph.

Hæc omnia eloquentiæ mirum in modum inferuunt.

Sexta elo- quentia vi.

VI. Iam quod caput est, ei, qui ad sublimes illos motus assurgere cupit, grandem esse oportet eloquentiam, acrem, neruosam, incitatam, non quæ primo impetu fidat, & collabatur, sed quæ perpetuis innutrita rebus crescat, & fecunderur. Accedere oportet vocem, neruos, & latera, quæ contentionem illam ferant, & inardescens animi, velut flammam commodè sustentent. Si quis ita est comparatus, ut hæc subsidia, quam promptissima habeat, poterit dubio procul in ratione affectuum versari non infeliciter: sin contra, & auctoritas deest, & eloquentia, periculosum est aggredi: sunt enim è pelui (quod aiunt) fulgura, fulgores videlicet, ex vasculorum nitore vibrati, qui pueros tantum terriant, nocendi vim nullam habent, quin post speciem quandam, & inanem pompam grauitatis, soluantur in risum. Sed ipsa licet eloquentiæ vis magna sit, desit tamen doctrinæ, & virtutis, ac cæterorum, quæ auctoritatem conciliare solent opinio, nescio, quo pacto grauiores personæ, non aguntur his motibus; quod indignum sua amplitudine existiment. Alienum, quo superiores vbiq; videri volunt, in suo pectore regnantem, & quasi triumphantem admittere. Itaque succensent, quod ait Longinus, *ὡς πᾶδες ἀφρονες ὑπὸ τεχνίτου ῥήτορος σχηματίοις κατασυρίζομενοι*, quod Alexander Phereus declarauit, qui Poetam multauit, quo in tragœdia Hecuba *καθ' ἑπιπέδον* cōscripta, non nihil commotus, & ad miserationis affectus, à quibus ob singularem ingenij seuitiam abhorrebat, fuerat infle-

XUS.

Quid spectandum in personis, quæ mouenda sunt ad affectus.

CAPVT V.

Spectandi verò sunt imprimis auditores, quos cupis permouere, à quibus rei permagnum pendet momentum; qui cum natura plerunq; distinctissimi sint, varias quoque, & multiplices sortiuntur affectiones. Alij ad iras, & odia faciles miserationibus non magis mouentur, quam caures Marpesiæ. Alij viri boni, & *ἀπιδάκρυτοι*, nec non pueri, & femine ad doloris, & misericordiæ affectus, facillime impelluntur, ad iras, & odia languescunt. Alij tencro quidem ingenio præditi, sed longorere rerum vsu, atque assuetudine firmati, ut nihil multum mirantur, sic neque miserantur. Alij toti sunt in rerum intelligentia, & eruditione perquirenda, graues, austeri, difficiles, a mollissimis illis affectionibus longè remoti. Alij denique naturæ ipsius, & educationis vitio, quasi *cornis fibris* (quod ait Poeta) *καλ' ἑπιπέδον*, stupore magis, quam crudelitate nihil sentiunt. Dicitur non potest, quot sint hominum genera, & quam variè se habeant ad affectus: Idcirco prudentissimo oratori, diligenter erit obseruandum, quod cuiusque sexat stomachus.

Varia ani- morum de- scriptio ad affectum.

Cognoscat autem, si inspiciat quale sit hominum, apud quos agat ingenium, quæ educatione à tenero formati, quibus persuasio- nibus imbuti, quibus instructi moribus, quæ ætate, quo sexu, quæ conditione, & nonnunquam in priuatis, quæ valetudine, habitudine corporis, denique, quo loco, quo tempore, accedat ad mouendum.

Primum igitur ingenium (ut superiori libro ostendi) infinitas habet varietates, ut non vnum quidpiam homo videatur, sed multiplex, & in omnem partem versatile, ut ait Synesius.

Ingenium cognoscendum.

Οὐχ ἀπλοῦντι χρέμα οὐδὲ μονοειδὲς ἀνθρώπου. Ἀλλὰ σιωπῶντι ὁ θεὸς ἐπὶ τῆς ψυχῆς οὐσίας, ἐχλον διωόμεον παμπύνη τε καὶ πάμφωνον, καὶ ἰσμεν οἶμα ὑδρῶς θηρίον ἀτοπώτερον, καὶ μᾶλλον τι πολοκί- φαλον.

Synesius ad Arcad. Imp.

Non enim simplex quidpiam, & vniformis natura homo est. Sed ad huius vnus animalis constructione m, turbam quandam facultatum miscellanea m, atque omnigenam

6039